

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport IBG-LP 16-002

Sexualundervisning inom ämnet naturkunskap på gymnasieskolan

En jämförande studie

Karin Söderlund

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet
Ämneslärarprogrammet 330 hp
Lärarexamensarbete 15 hp, ht 2016
Handledare: Ronny Alexandersson
Examinator: Jenny Ljung

INNEHÅLL

1. Inledning	3
Bakgrund	3
Sexualundervisningens utveckling genom åren.....	3
Sexualundervisningens betydelse i skolan	5
Sexualundervisningen enligt styrdokumentet	6
Tidigare forskning	9
Syfte	10
Frågeställning:	10
2. Metod	11
Urval	11
Datainsamlingsmetoder	11
Procedur	12
3. Resultat.....	13
Lärarnas bakgrund utifrån enkätsvaren	13
Enkät - bakgrundsfrågor	14
Enkät – innehållsfrågor	16
Övriga svar från frågor på intervjuerna	18
4. Diskussion	20
Sexualundervisningens tidsåtgång i de olika Nk-kurserna	20
Sexualundervisningens läge på terminen	21
Sexualundervisningens innehåll	21
Skillnader mellan Lgf och Gy11	23
Jämfört med tidigare forskning	24
Otydligheter med det betygsgrundande innehållet	24
Generaliserbarhet	25
Reliabiliteten	25
Validiteten	26
Fortsatt forskning	26
5. Slutsatser.....	26
6. Referenslista	28
7. Appendix 1 – Enkätfrågor.....	30
Allmänt	30
Sexualkunskap allmänt	30
Sexualundervisningens innehåll	31

Övrigt	32
8. Appendix 2 - informationsbrev	34
9. Appendix 3 – transkriberade intervjuer.....	36
Lärare A:	36
Lärare B:	40
Lärare C:	43

1. INLEDNING

Sex och samlevnad i ämnet naturkunskap är nytt från den senaste läroplanen, Gy11. Tidigare var sexualundervisningen en ämnesövergripande del som var rektorns ansvar och som ofta klarades av med tex en temadag (Centerwall 2005b). I den tidigare kursplanen för naturkunskap är det bara i Naturkunskap B något med människans fysiologi överhuvudtaget nämns:

... Kursen behandlar människans biologiska, fysikaliska och kemiska vardag, material, livets förutsättningar och utveckling samt organismens byggnad och funktion...

(Skolverket 1994)

Där finns inget uttalat om att någon form av sexualundervisning behöver ingå jämfört med dagens kursplan där det redan i de centrala innehållen i Naturkunskap 1a1 säger:

Naturvetenskapliga aspekter på, reflektion över och diskussion kring normer, rörande människans sexualitet, lust, relationer och sexuella hälsa.

(Skolverket 2011 s127)

Det tyder på att sexualundervisningen som ingår i naturkunskapsämnet idag har förändrats och fått en mer betydande roll i kursplanen, allrahelst normer och sexualitet som är en viktig del för att kunna leva med våra medmänniskor (Skolverket 2011).

Bakgrund

Sexualundervisningens utveckling genom åren

Centerwall (2005) skriver om hur undervisningen i sexualkunskap förändrats genom åren, att den förr såg helt annorlunda ut. På 1700-talet sågs sex och fortplantning som något produktivt och ett nöje, att skapa människor till guds avbild. Det undervisade Carl von Linné om till sina läkarstudenter (von Linné 1975 i Centerwall 2005a). Under 1800-talet accepterades att sexuella handlingar förekom men inte att kvinnan blev gravid, då hon sågs som horaktig om det var utanför äktenskapet (Laskar 2005 i Centerwall 2005a). Onani sågs då som ett uttryck för ohälsa eller som orsak till sjukdom (Laqueur 2003 i Centerwall 2005a). Sexualupplysningen var läkares, lärares och prästers kamp mot onanin (Ibid). På 1900-talet skedde den första organiserade sexualundervisningen på en flickskola i Stockholm. Den förespråkade avhållsamhet, då fortplantningen var huvudsaken och inte lusten. Denna första undervisning följdes av krav från lärare och politiker, där de ansåg att flickor hade rätt till sexualundervisning för att skydda sig mot män (Centerwall 2005a). Det kom en vändpunkt 1920, då idén med ”sexualitet för njutnings skull” kom. RFSU grundades 1933 (RFSU 2010) vilket gjorde att även pojkarna blev inkluderade i sexualundervisningen, skolböckerna tog upp sexualkunskap (Centerwall 2005a).

Under kriget 1942 togs sexualundervisningen in som en del av undervisningen och innehöll även rasbiologi och rashygien (Centerwall 2005a). Homosexualitet var kriminaliserad fram till 1944 och ansågs som en sjukdom fram till 1979 (RFSU 2010).

Sexualundervisningen blev obligatorisk i skolan 1955 och följande år kom en ny handledning som gällde för alla skolformer, folkskola och grundskola, vilken fick en uppdatering 1967 (Skolverket 2013). Handledningen betonar att dessa frågor är känsliga men framhäver att syftet med undervisningen är att skydda unga människor från de negativa sidorna, för att få kunskaper om risker. Den innehöll utförligt vad läraren skulle säga, där delar som t ex homosexualitet utlämnades och menade att unga flickor höll på sig medan pojkar var de som tog initiativet, de var ”gåpåiga” (Centerwall 2005b).

Den nya synen på sexualundervisningen kom under 70-talet, en ny abortlag (Sveriges riksdag 1974) infördes 1975 med mottot att alla barn skulle födas önskade (Centerwall 2005b). Detta gjorde regeringen orolig för att antalet aborter skulle öka därför börjades det upplysas mer om preventivmedel och ungdomsmottagningen startades (Ibid). 1977 kom en ny handledning i sexualundervisningen från skolöverstyrelsen som accepterade att även unga människor hade ett sexuellt liv (Skolöverstyrelsen 1977 i Centerwall 2005b). De skulle utgå från livet med etiska förhållningssätt med läraren som objektiv. I vissa delar som demokrati, människovärde och jämställdhet visades ändå skolans ställningstagande. Även i den här handledningen är beskrivningar och arbetssätt ingående beskrivet, däremot med en mer liberal syn (Centerwall 2005b, Skolverket 2013). Den tar upp den tidens aktuella frågor som rätten till ett sexuellt liv, kvinnan som sexuellt jämställd med mannen, kraven på en sexualupplysning för alla-, men kan i dagens ögon ses som heteronormativt, då den homosexuella relationen inte beskrivs som en samlevnadsform. I början på 80-talet då det upptäcktes att hiv/aids var ett virus blev sexualkunskapen en fråga om liv och död, då undervisades och betonades det ansvarstagande sexualiteten (Centerwall 2005b).

I läroplanen från 1994 lades sexualundervisningen som ett ämnesövergripande kunskapsområde men att de lärare som har kompetens eller intresse kunde ta sig an frågorna (Skolverket 1994). Det fanns endast en rad i läroplanen där rektorn hade ansvar för ämnesövergripande kunskapsområden som sex och samlevnad, jämställdhet, tobak etc. Det gjordes en kvalitetsgranskning 1999 som kommenterar läroplanens stora friutrymme vilket kan skapa frustration för lärarna men även

svårigheten att få utbildningen likvärdig (Skolverket 1999). Abortfrågan, självkänsla, grundläggande fakta som t ex säkert sex var centrala delar, även homosexualitet var ett tema samtidigt som heteronormativitet försökte undvikas (Centerwall 2005b). Även i artikeln *Likvärdig undervisning rektorns ansvar* skriver Jennie Aquilonius (2014) om kvaliteten på sex- och samlevnadsundervisningen i skolan med den nya läroplanen. Författaren kollar även här på den kvalitetsundersökning som gjordes 1999 där det visar på stora skillnader i utbildningen både på olika skolor men även inom samma skola. Även om de lagt till sexualundervisning i flera ämnen är det ändå rektorns särskilda ansvar som är avgörande för att arbetet blir likvärdigt och övergripande. Sedan 2011 är det obligatoriskt med sex- och samlevnad för de som ska bli lärare i grundskolans fyra till sex, men har alla lärare relevant utbildning, det är upp till rektorn att se till att lärarna får fortbildning. Brister i lärarutbildningen, eftersom det endast är de blivande mellanstadie lärarna som får utbildning i ämnet betyder det att det inte är lika viktigt i andra delar av skolan? Hans Olsson (2010), som är ansvarig för RFSU:s skolfrågor, menar att alla lärarkategorier behöver kunna förebygga och motverka diskriminering. De ska också kunna förankra skolans värdegrund när de avklarar sin utbildning. Enligt honom anger regeringen att sex och samlevnad ska ingå i lärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna (RFSU 2010). Många rektorer kan ha en gammaldags syn på ämnet och anse att det är biologilärarnas ansvar (Aquilonius 2014).

Sexualundervisningens betydelse i skolan

Skolans roll i sex och samlevnad är av betydelse, i boken *Sex och samlevnad i skolan* (Nordenmark 2011) påpekar författaren till och med att skolan har en primär roll eftersom den är ett av få ställen som alla kommer gå igenom. De arenor som har en betydande roll i informationsarbete är just skolan, hälso- och sjukvård och fritiden (t ex sociala arenor som Facebook eller ungdomsgårdar). Det nämner också socialstyrelsen i deras handlingsplan för klamydiaprevention där skolan står som först att göra ett förebyggande arbete för sexuellt överförbara sjukdomar genom just sex och samlevnadsundervisning. Socialstyrelsen går också ut med siffror om att klamydia ökar bland unga, från 1997 till 2007 syns en ökning med över 200% (Socialstyrelsen 2009). Det går också att se en ökning av syfilis, i samma rapport från socialstyrelsen visar att sjukdomen i stort sett försvunnit från Sverige under 90-talet för att sedan under 2000-talet öka, 2007 anmäldes 240 fall (Socialstyrelsen 2009). Att det nu efter den nya läroplanen blivit en mer utskrivna sexualundervisning, att den fått

en större roll i styrdokumentet gör det enklare för lärare att lägga in det i undervisningen för nu finns det grund att göra det (Nordenmark 2011).

Under 2009 gjorde en grupp svenska forskare (Wallin et al. 2009 i Nordenmark 2011) en artikelanalys om internationell forskning om sex- och samlevnadsundervisning (Nordenmark 2011). I den studien kunde de se t ex;

- Att det var viktigt att anpassa undervisningen innehåll så att det passade elevernas behov
- Undervisningen riktades oftare till tjejer än killar
- Många lärare var begränsade i sin ämneskunskap och saknade stödmaterial för sex- och samlevnadsundervisningen.
- Eleverna tyckte att en bra lärare skulle ha ämneskunskaper samt vara avslappnad och lyssna på eleverna.

(Nordenmark 2011)

En slutsats de drar är att undervisningen måste anpassas till elevernas ålder, förutsättningar och sammanhang och kvaliteten i undervisningen beror på lärarens kunskaper och engagemang (Nordenmark 2011).

Sexualundervisningen enligt styrdokumentet

I dagens ämnesplan för naturkunskap står sexualundervisning med i både kunskapskraven och i det centrala innehållet och ger läraren en frihet att välja det stoff som sexualundervisningen ska innehålla. I ämnesplanens syfte för naturkunskapsundervisningen står:

1. Förmåga att använda kunskaper om naturvetenskap för att diskutera, göra ställningstaganden och formulera olika handlingsalternativ.
2. Kunskaper om naturvetenskapens roll i aktuella samhällsfrågor och i förhållande till hållbar utveckling.
3. Kunskaper om olika livsstilars konsekvenser såväl för den egna hälsan som för folkhälsan och miljön
4. Kunskaper om människokroppens uppbyggnad och funktion samt dess växelverkan med omgivningen.
5. Kunskaper om hur naturvetenskap organiseras samt hur den kan granskas kritiskt och användas för kritiskt granskning.
6. Kunskaper om de naturvetenskapliga teoriernas betydelse för samhällets framväxt och för människans världsbild.

(Skolverket 2011 s126)

Där det tydligt går att koppla in t ex sexuellt överförbara sjukdomar, relationer och könsorganens fysiologi för att bara nämna något. I Skolverkets skrift *sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan* från 2013 nämner de ämnesplanens olika punkter ovan utifrån ett sex- och samlevnadsperspektiv. Handlingskompetens i en vardagsnära situation kan ha med kunskaper om att undvika en oönskad graviditet eller sexuellt överförbara sjukdomar och handlar om ungdomars sexuella hälsa. Jämställdhet utifrån hållbar utveckling, att tänka utifrån de sociala och ekonomiska perspektiven, inte bara det ekologiska. Begreppet växelverkan tas upp, interaktionen mellan olika faktorer, så som relationer mellan människor, sexualitet, lust och attraktion. Kritiskt förhållningssätt går att se till specifika värderingar som de normkritiska förhållningssätten (Skolverket 2011 och Skolverket 2013)

I det centrala innehållet för Naturkunskap 1a1 nämns

Olika aspekter på hållbar utveckling, till exempel vad gäller konsumtion, resursfördelning, mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Naturvetenskapliga aspekter på, reflektioner över och diskussioner kring normer, rörande människans sexualitet, lust, relationer och sexuell hälsa.

Naturvetenskapliga arbetsmetoder, till exempel observationer, klassificering, mätningar och experiment samt etiska förhållningssätt kopplade till naturvetenskapliga utforskandet.

Hur naturvetenskap kan granskas kritiskt samt hur ett naturvetenskapligt förhållningssätt kan användas för att kritiskt granska ovetenskapligt grundade påståenden.

(Skolverket 2011 s127)

Och i Naturkunskap 1b nämns förutom det tidigare också

Samband mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, till exempel i fråga om träning, kost, droger, konsumtion och påverkan på miljön. Hur naturvetenskap kan användas som utgångspunkt vid kritisk granskning av budskap och normer i media.

Evolutionära aspekter och etiska perspektiv på bioteknikens möjligheter och konsekvenser för mänsklighetens utveckling och för biologisk mångfald [...].

(Skolverket 2011 s132)

Allt ingår inte i sexualundervisningen men går att koppla samman med områden i sexualundervisningen. Här jämför Skolverket (2013) det centrala innehållet i Nk1b med perspektiv på sex och samlevnad. De diskuterar de olika aspekterna på hållbar utveckling där ett exempel är kvinnor i världens rätt till utbildning, preventivmedel och abort. De fyra ämnesområdena som ska finnas med i kursen; lust, sexualitet, relationer och sexuell hälsa ska behandlas ur två perspektiv – naturvetenskapligt och

normkritiskt. Ett exempel skolverket (2013) tar upp är begreppet mödomshinna som ett aktuellt ämne att diskutera ur både kulturellt och religiösa aspekter. Myterna runt mödomshinnan lever kvar och de menar att det är viktigt att problematisera begreppet och skilja biologisk fakta med myter och hörsägen.

De etiska aspekterna av naturvetenskapen kan lätt kopplas till sex och samlevnaden (Skolverket 2013), exempel på det finns i surrogatmödraskap, fosterdiagnostik, sterilisering av transpersoner inför en könskorrigering eller informationsplikt vid STI (sexuellt överförbar infektion). Vetenskapliga metoder och evidens kan återkopplas till forskarnas slutsatser angående onani i förra århundradet. Den var präglad av sin tid, normer och föreställningar och visade att onani kunde åstadkomma sjukdomar hos människor. De skrönor och myter som finns nu är viktigt att slå hål på i undervisningen, att påvisa vetenskaplig fakta (Skolverket 2013)

”Sambandet mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, till exempel i fråga om träning, kost, droger, konsumtion och påverkan på miljön. [...]” (Skolverket 2011). Sett i perspektivet på sex och samlevnad så kan man koppla kroppsideal, hur kroppen påverkas av hur vi lever, tips på att få relationerna att fungera bättre och psykisk ohälsa. Naturvetenskapen kan bidra med nya perspektiv på de normer som påverkar vår livsstil (Skolverket 2013).

Var sexualundervisningen ligger under året kan också ha betydelse, enligt Harrison (2000 i Petersson 2010) bör lärare tänka till var sexualundervisningen ligger någonstans, både i ämne men också i tiden. Elevernas förväntan och reaktioner beror på hur det presenteras. Sedan 60-talet har medelåldern för den sexuella debuten legat på ca 16 år, lite tidigare för tjejer och lite senare för killar (RFSU 2010). En tredjedel har haft sin sexuella debut när de går ut årskurs 9 och två tredjedelar när de går ut gymnasiet årskurs III (Forsberg 2006). I Muellers (et al 2008 i Nordgren & Eilefors 2012) studie visar det att den sexuella debuten hos amerikanska ungdomar försenas efter att de deltagit i sexualundervisning innan debuten (Nordgren & Eilefors 2012).

I Naturkunskap 1a1:s kunskapskrav nämns:

Eleven kan redogöra **översiktligt**, utifrån relevanta kunskaper om sexualitet och relationer, för hur människokroppen är uppbyggd och fungerar i växelverkan med omgivningen. I samband med redogörelsen kan eleven **översiktligt** diskutera konsekvenser såväl för individens sexuella hälsa som för folkhälsan.

(Skolverket 2011 s128)

Där det tydligt nämns att för att få betyget E, krävs att eleven ska kunna redogöra översiktligt om de delar som sexualundervisningen handlar om. I Naturkunskap 1b utvecklas kraven och ser ut på följande sätt:

Eleven kan **översiktligt** redogöra för hur människokroppen är uppbyggd och fungerar i växelverkan med omgivningen samt hur kroppen påverkas av livsstilen. I samband med redogörelsen kan eleven **översiktligt** diskutera konsekvenser av olika livsstilar så- väl för individens hälsa som för folkhälsan och miljön samt underbygger diskussionen med **enkla** argument.

(Skolverket 2011 s133)

Även här är det tydligt att kravet för ett godkänt betyg innefattar sexualundervisning där eleven ska kunna översiktligt kunna de delar som ingår samt kunna diskutera med enkla argument.

Tidigare forskning

Två arbeten som även de är inriktade på sexualundervisningen är; *Sexualundervisning i skolan: En jämförande studie mellan kommunala skolor och kristna friskolor* (Clasénius 2010) och *sex och samlevnadsundervisning i grundskolans senare år* (Petersson 2010). Båda arbetena är skrivna 2010 vilket är under den förra läroplanen där sexualundervisningen inte fanns inskriven i läroplanen mer än att det var rektorns ansvar (Skolverket 1994). Det är därför svårt att jämföra hur det såg ut då i och med den nya läroplanen som kom 2011. I de båda arbetena hänvisas till kvalitetsgranskningen som skolinspektionen gjorde 1999. Där undersöktes Sveriges skolor för att fastställa att de uppfyller de nationella målen kring sex och samlevnadsundervisningen och de undersökningar som gjordes visade på att det varierar mellan skola men också inom skolorna (Clasénius 2010).

Attityder kring sexualundervisningen, skolan är enligt eleverna deras tredje val som bästa informationskälla gällande sexualkunskap. Först på den listan hamnar internet följt av ungdomsmottagningen (Folkhälsomyndigheten 2015). Knappt en av fem anser att skolans sex- och samlevnadsundervisning är bra eller mycket bra (ibid). Eftersom internet har blivit den största arenan för information finns det både risker och möjligheter med det (Forsberg 2006). Det mest positiva är att det enkelt går att söka kunskap om sexualitet, utforska sin egen sexualitet och utforska nya sexuella aktiviteter. Nackdelarna kan istället ses som att det är enkelt för andra att utge sig för att vara någon annan eller så kan de lätt exponeras för t ex pornografi eller sexuella budskap (Forsberg 2006).

I boken sex och samlevnad – perspektiv på undervisningen som är baserad på Åse Røthings forskningsprojekt *Samliv og seksualitet i ungdomsskolen: En studie av hvordan hetero- och homoseksualitet framstilles i undervisning* tas det upp att ungefär 75% av respondenterna svarar att sexualundervisningen sker minst en hel skoldag per år. Det är då främst i högstadiets senare del och då inom de naturvetenskapliga ämnena. De delar som prioriterades var då förälskelse, abort, personliga gränser för vad som är okej, säkert sex och graviditet/preventivmedel vilket de drar slutsatsen att undervisningen både går enligt läroplanen men även tillåter eleverna att komma med egna önskemål till vad undervisningen ska innehålla. I Sverige har vi kvalitetsundersökningen 1999 där de kommer fram till att även här hamnar sexualundervisningen under de naturvetenskapliga ämnena, just för att det nämns i biologins kursplan (Røthing & Svendsen 2011).

WHO (World Health Organization) har tagit fram en undersökning över hur man ska kunna förhindra spridning av HIV/aids mellan yngre människor, 25år och yngre, i u-länder. Den slutsatsen de kom fram till var att när sexualundervisning innehållande HIV-information gavs i skolan inte ökade de sexuella aktiviteterna, vissa minskade sina sexuella partners och samtidigt visades en ökning av användning av kondom (Ross et al. 2006). I bakgrunden belyser de skolans roll för elevers kunskaper om tex könssjukdomar ligger mycket på skolans axlar. Det eftersom skolan något alla människor kommer gå igenom för att vi har allmän skolplikt i grundskolan (Nordenmark 2011). Det gör sexualundervisningen i skolan till en viktig del för folkhälsan.

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att jämföra lärares upplägg på sexualundervisningen inom ämnet naturkunskap i gymnasieskolan.

Frågeställning:

- Hur mycket uttalad sexualundervisning finns i genomförd naturkunskapsundervisning?
- Vad omfattar sexualundervisningen rent innehållsmässigt?
- Hur skiljer sig sexualundervisningen mellan olika lärare?

2. METOD

Studien är kvantitativ genom en enkätundersökning, det för att kunna nå ut till fler lärare än om det endast varit en intervjustudie (Bryman 2008). Även de djupare svaren i undersökningen efterfrågades och därför kompletterades enkäterna med kvalitativa korta semistrukturerade intervjuer (Bryman 2008). Dessa gjordes med några av de lärare som var med i studien för att få fram deras upplägg och innehåll i sexualundervisningen. Enkäterna fick lärarna svara på och innehöll frågor som utgick från naturkunskapens centrala innehåll, med frågor som vad deras kurs innehöll och hur mycket tid som användes. Den skulle besvaras en gång per kurs respondenten haft föregående läsår, det kunde därför bli så att en lärare besvarade samma enkät flera gånger men med olika Naturkunskapskurser; Nk1a1, Nk1a2, Nk1b och Nk2. Enkäten var utformad med en informationstext innan varje delmoment och med få frågor på varje sida med både öppna och slutna frågor (Bryman 2008).

Urval

Alla gymnasieskolor i angränsande kommuner i mellersta Sverige fick förfrågan att vara med där totalt fem lärare till slut valde att ställa upp med totalt 11enkätsvar, varav tre av lärarna ställde upp på intervju. Anledningarna till att flera lärare inte kunde medverka var dels tidsbrist men också att vissa rektorer som frågades saknade naturkunskapslärare. Tre av lärarna som svarade på enkäten hade under förra året flera naturkunskapskurser, Nk1a1, Nk1a2, Nk1b och Nk2, men gjorde ändå en enkät med alla tillsammans. Därför görs ett antagande att de har ett liknande upplägg på de olika naturkunskapskurserna och avläser det som åtskilda svar i resultatet. Det som efterfrågades var kursupplägget från förra året. Skälet till det var att de fortfarande skulle ha undervisningen färskt i minne, men ändå ha klarat av kursen. Då har inget oförutsätt hänt t ex schemabrytande eller liknande efter att svaren inregistrerats så att timmarna blivit mindre än vad lärarna sagt.

Datainsamlingsmetoder

Enkäten utformades med hjälp av styrdokumentet. Det centrala innehållet som ingår i sexualundervisningen i de olika naturkunskapskurserna fick vara till grund för enkätfrågorna (Appendix 1). De områden som efterfrågades var; normer, sexualitet/sexuell läggning, fysiologi, lust, relationer och sexuell hälsa. Enkäten började med lite bakgrundsfrågor som: ålder, om de är utbildade lärare, hur länge de varit lärare, vilken kurs de undervisat i, när sexualundervisningen ligger på terminen

och vilka undervisningsmetoder som de använder sig av. Intervjuerna var en fördjupning på enkäten där svaren mer skulle gå in på hur de gjorde och vad som ingick i de olika delarna.

Procedur

Studien startade med att ett informationsbrev skickades ut (Appendix 2). Där tillfrågades rektorn om det fanns ett intresse av att delta i en enkätundersökning och eventuell efterföljande intervju. Brevet skickades till samtliga gymnasieskolors rektorer i de aktuella kommunerna inför datainsamlingen, där de blev informerade om undersökningens syfte och utformning. De informerades också om att enkäten endast var till för min studie och skulle inte användas på annat sätt. Varje skola fick varsitt mail, utifrån samma mall, men eftersom det kan synas vilka som fått mailet skickades inget massutskick. Detta gällde också när tidsbokning för intervju och när enkäten skickades ut. Alla informerades om enkätens anonymitet, att det var helt frivilligt att delta och att de kunde dra sig ur närhelst de ville. Det enda som samlades in var skola, vilket inte kommer användas i undersökningen. Inför alla intervjuer frågades de intervjuade om det var okej att spela in samtalet och att frågorna som ställdes handlade om de svar de gett på enkäten. De fick också information om att det inspelade samtalet endast var för den här studien och att det sedan skulle transkriberas. Allt enligt Vetenskapsrådets forskningsetiska principers fyra huvudkrav för samhällsvetenskaplig forskning; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Intervjuerna spelades in med hjälp av en mobiltelefon, en telefonintervju gjordes där samtalet hölls via högtalarfunktionen. Alla intervjuer skedde på lugna ensamma platser i skolan där den intervjuade ostört kunde sitta och prata utan att andra skulle kunna lyssna. Alla intervjuerna transkriberades sedan och finns med som appendix (Appendix 3).

3. RESULTAT

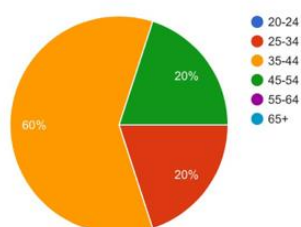
I de aktuella kommunerna är det 19 skolor som har gymnasieprogram i olika omfattning och vilken sorts program som finns på skolan. Samtliga skolors rektorer har förfrågats men endast fem svarade att de kunde ställa upp, de är lärare från fyra olika kommuner och helt olika skolor. Eftersom enkäten skulle besvaras en gång per naturkunskapskurs läraren undervisat i förra läsåret blir enkätsvaren fler än antalet lärare som svarade. Några av lärarna hade haft flera kurser under förra läsåret vilket gör att totala antalet enkätsvar blir 11st.

Många av frågorna är flervalfrågor där de svarande fick kryssa i alla påståenden som stämde in på deras undervisning. Det finns också vissa frågor där det endast går att svara ett svar, där ges en procentsats av den totala svarsfrekvensen.

Intervjufrågorna hör ihop med enkätfrågorna och resultatet presenteras under själva enkätfrågan som svaret handlar om. De är alla från lärare som jobbar på olika skolor och betecknas A-C (Appendix 3). I slutet tas de intervjufrågor som är utöver enkätfrågorna upp.

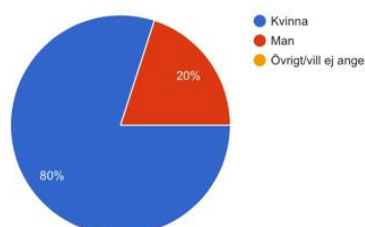
Lärarnas bakgrund utifrån enkätsvaren

Ålder (5 svar)

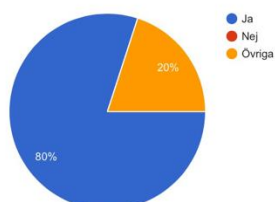
Figur 1. Enkätsvar ålder?

Är du? (5 svar)

Figur 2. Enkätsvar kön

Är du utbildad lärare? (5 svar)

Figur 1. Enkätsvar utbildad lärare

Åldersmässigt var de svarande lärarna relativt jämgamla, majoriteten ligger i mellanskiktet 35-44 år. Det är majoriteten kvinnor som svarat på enkäten och den enda som inte är utbildad lärare har endast några kurser kvar till att få examen.

Antal år de jobbat som lärare varierar från 6 år upp till 16 (Tabell 1).

6år	40%
9år	20%
11år	20%
16år	20%

Tabell 1. Svarsfrekvens antal år de svarande undervisat

Enkät - bakgrundsfrågor

Vilken kurs undervisade du i förra läsåret?	
Naturkunskap 1a1	36%
Naturkunskap 1a2	18%
Naturkunskap 1b	27%
Naturkunskap 2	18%

Tabell 2. Svarsfrekvens vilken kurs som undervisades

De svarande har kunnat fylla i flera enkäter men har valt att sammanställa alla kurser i samma enkät. 36% av de svarande har haft Nk1a1 under förra läsåret, 27% har haft Nk1b det är en svarande som skiljer dem åt. En av lärarna som intervjuades menade att hen inte orkade göra fler enkäter för att innehållet ändå var lika.

När under kurstiden undervisas sexualundervisningen?	
I början	0%
I slutet	100%
I mitten	0%
Utspritt	0%

Tabell 3. Svarsfrekvens när sexualundervisningen undervisades

I de intervjuer som skett har alla varit eniga om att slutet är bäst för att ha sexualundervisningen men av olika anledningar. Lärare A anser att det är bäst för att klassen lärt känna varandra bättre och har till och med skjutit själva kursen från ettan till trean. De andra två är mer eniga om att den ligger där för att det inte är betygsgrundande och blir därför ett mer diskussionsmoment där betygen redan är i

princip satta. Endast lärare A ansåg att även sexualundervisningen är betygsgrundande och sätter betyg på diskussioner tillsammans med en inlämningsuppgift på slutet.

Hur många timmar sexualundervisning fick eleverna i snitt förra läsåret?	
10 timmar	64%
6-9 timmar	27%
7 timmar	9%

Tabell 4. Svarsfrekvens hur många timmar eleverna fick sexualundervisning förra året

Lärare B ansåg att det var svårt att sätta upp hur mycket tid som läggs på varje del eftersom många av delarna återkommer hela tiden under sexualundervisningen, att vissa saker behöver tas upp flera gånger för att riktigt få sjunka in och begrundas.

Vilka undervisningsmetoder används?	
Föreläsningar	100%
Diskussioner	100%
Värderingsövningar	100%
Rollspel	45%
Självstudier	55%
Grupparbeten	64%

Tabell 5. Svarsfrekvens över vilka undervisningsmetoder som använts (flervalsfråga)

Alla lärare var eniga om både diskussionsövningar både i helgrupp och i smågrupper och det i alla områden. Värderingsövningar kom det upp fyra hörns övningar, fortsätta på en mening, heta stolen, linjeövningar, fallfrågor och andra från olika material från RFSU. Lärare B använde sig av rollspel då för att tydliggöra könssjukdomar, vilket även gjorde så att eleverna fick leta information själva om sin sjukdom. Lärare A använde självstudier i form av en inlämningsuppgift om hur sex påvisas i media vilken också är betygsgrundande.

Sker något ämnesövergripande samarbete inom sexualundervisningen?	
Ja	0%
Nej	100%

Tabell 6. Svarsfrekvens ämnesövergripande samarbete

Ingen av de som intervjuats har gjort någon form av ämnesövergripande arbete, lärare A arbetade med vårdlärarna när det kom till fysiologin för att de går igenom det mer grundligt än vad som ingår i Nk1a1. Annars menade lärare A att det var problematiskt att arbeta med andra lärare eftersom t ex samhällskunskap ligger på en helt annan termin men att eftersom de skulle ändra om i programmen kunde det öppna upp för mer samarbete.

Enkät – innehållsfrågor

Normer; alla mina svarande har svarat att de haft någon form av undervisning i ämnet.

Vilka delar ingick?	
Heteronorm	100%
Könsroller	100%
Kulturella skillnader	82%
Jämställdhet	100%
Övrigt	9%

Tabell 7. Svarsfrekvens över ämnet normer (flervalsfråga)

Varken lärare A eller B hade något att tillägga mer än att det är lätta att diskutera kring, även de minsta frågorna kan ge långa diskussioner. Lärare C berättade att hen även förklarade mononormer, att det finns många olika sätt att leva på och att inget är konstigt. Hen menade också att det är ett ämne som kan väcka mycket känslor, att vissa kan tycka att det är upprörande medan andra inte allt tycker att det är problematiskt.

Sexualitet/sexuell läggning; alla mina svarande har svarat att de haft någon form av undervisning i ämnet

Vilka delar ingick?	
HBTQ	100%
Historik	55%
Övrigt	0%

Tabell 8. Svarsfrekvens över sexualitet/sexuell läggning (flervalsfråga)

Lärare B väljer att inte prata om historik, något kan nämnas men inget medvetet val. Lärare A och C pratar båda lite snabbt om hur det såg ut förr. Lärare C pratar också om hur synen på onani förändrats, -men ingen av dem går in jättedjupt på det.

Fysiologi; alla mina svarande har svarat att de haft någon form av undervisning i ämnet.

Vilka delar ingick?	
Fortplantning	91%
Abort	100%
Hälsa, dagliga vanor	73%
Träning, kost och droger	82%
Konsumtion	27%
Övrigt	27%

Tabell 9. Svarsfrekvens över fysiologi (flervalsfråga)

Lärare B ansåg att träning, kost och droger inte hörde in bland sex och samlevnad och att det inte borde läggas samman som en rubrik. Lärare B ansåg att sex och droger inte borde nämnas samtidigt, att det kan problematisera sexualiteten. Annars är tillägget i övrigt att de pratar om könsorganen och dess uppbyggnad och funktion

Lust; alla mina svarande utom en har svarat att de haft någon form av undervisning i ämnet

Vilka delar ingick?	
Kärlek	64%
Sexuella hjälpmedel	45%
Onani	64%
Pornografi	45%
Pubertet	45%
Övrigt	0%

Tabell 10. Svarsfrekvens över lust (flervalsfråga)

Lärare A och C kör lite diskussionsövningar där eleverna diskuterar vad som är rätt och fel. Lärare A kör lite mer samtal runt de olika kategorierna men ändå att eleverna får säga vad de tycker.

Relationer; alla mina svarande har svarat att de haft någon form av undervisning i ämnet.

Vilka delar ingick?	
Samlevnad	100%

Självkänsla	100%
Övrigt	9%

Tabell 11. Svarsfrekvens över relationer (flervalsfråga)

Lärare C lägger till asexualitet på övrigt och tycker att det är viktigt att lära eleverna att det är vanligt att någon gång i livet känna sig asexuell och det är inget konstigt med det, att media krånglar till mycket. Att få eleverna att förstå varandra tillsammans med att förstå sig själv. Lärare A tar även upp bra relationer, dåliga relationer och respekt. Hen menar också att det är ganska fria tyglar och det beror lite på grupp vad som ingår exakt, lite småpunkter finns men ingen mer fast planering.

Sexuell hälsa; alla mina svarande har svarat att de haft någon form av undervisning i ämnet

Vilka delar ingick?	
Preventivmedel	100%
Lagstiftning*	82%
Sexuellt överförbara sjukdomar	100%
Övrigt	0%

Tabell 12. Svarsfrekvens över sexuell hälsa (flervalsfråga)

*en lärare misstolkade lagstiftning och ändrade sig till att det visst tas upp men enkätsvaret är inte ändrat på.

Alla lärarna gick igenom smittskyddslagarna, och de andra delarna som tagits upp. Lärare A pratar även om lagstiftning för vad som är okej och visar upp fina bilder på sjukdomarna för att skrämmas. Kommunen ligger bland de övre i flest fall av antal klamydiafall bland ungdomar därför ville hen verkligen få dem att förstå vikten av att skydda sig.

Övriga svar från frågor på intervjuerna

Pratar du om våldtäkt och vad som är våldtäkt?

Lärare A pratar om sexuella trakasserier, kränkning och att det är betraktarens perspektiv och tar då även upp det fenomen som är just nu med dickpics att det är en kränkande handling. Lagar kring relationer, att allt är lagligt så länge inte det bryter mot lagen t ex vid våldtäkt eller sex med djur. Annars är det mesta okej så länge båda parter är med på det, t ex bdsm. Lärare B tar inte upp någon lagstiftning gällande våldtäkt eller övergrepp mot barn. Lärare C diskuterar osunda sexualvanor men lägger inte jättemycket tid vid det men pratar om vad som är våldtäkt också om sexuell

tvång. Hen pratar också att det är viktigt att diskutera när det är sexuellt tvång, men också rätten till sin egen kropp, vem som har rätt att ta på en kropp och samtyckeslagen.

Blev det mycket skillnad när NkA ersattes med Nk1a1 och Nk1b?

Lärare B fick inte frågan men lärare A och C svarade att det blev mer fokus på sex och samlevnad än tidigare. Båda var väldigt positiva till utvecklingen och att det är viktiga saker att ta upp. Lärare C undervisade sexualkunskap redan innan ändringen men berättade att efter Lgy11 lade hen ner mer tid på undervisningen eftersom det nu fanns mandat för att göra det.

4. DISKUSSION

I resultatet presenteras det om lärarna är utbildade, vilket kön de är och ålder. Det är endast för att få en bild av hur de olika lärarna är men annars finns inget relevant att få ut av det i rapporten. Valet att inte publicera skola är också för deras anonymitets skull. Efter att enkäterna sammanställdes har det kommit fram till att Nk1a2 och Nk2 var två onödiga kurser att fråga om i enkäten eftersom de båda inte innehåller någon tydlig del om sexualundervisning i deras ämnesplaner (Skolverket 2011). Tanken fanns att ta bort dem innan enkäten skickades ut men missade det så därför blev de kvar. Eftersom de är kvar i enkäten så räknas de in i svaren.

Sexualundervisningens tidsåtgång i de olika Nk-kurserna

Enligt resultatet så gör de lärare som frågats ingen skillnad mellan de olika kurserna i naturkunskapsämnet. Lärare B frågades, eftersom hen var den enda av de tre som intervjuades att ha haft alla tre kurserna, om vad som skilde sig i planeringen och utförandet av dem men hade inget att tillägga.

Nk1a2 innehåller ingen sexualundervisning tydligt utskrivet i det centrala innehållet. Läser man däremot i skolverkets rapport (2013) och ser till ämnesplanen så ingår faktiskt ”sambandet mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar, till exempel i fråga om träning, kost, droger, konsumtion och påverkan på miljön [...]” (Skolverket 2011) och även ”Evolutionära aspekter och etiska perspektiv på bioteknikens möjligheter och konsekvenser för mänsklighetens utveckling och för biologisk mångfald [...]” (Skolverket 2011). Båda dessa centrala innehåll finns i Nk1b och går att koppla till dels kroppsideal, psykisk ohälsa och relationer samtidigt som den senare ger upphov det etiska kring t ex surrogatmödraskap och informationsplikt vid STI (Skolverket 2013).

Nk1a1 och 1b innehåller sexualundervisning och har det mer tydligt utskrivet i deras centrala innehåll. Antalet timmar som lärarna lägger på sexualundervisningen är lika på de båda kurserna även om det skiljer 50 poäng mellan dem (Skolverket 2011). Anledningen till det är just för att 1b innehåller både 1a1 och 1a2 och det ger ändå samma utrymme till sexualundervisningen. Tidsmässigt är det alltså ingen skillnad mellan kurserna, det som gör att timmarna varierar beror på innehållet i lärarnas planering. Dock ska det tilläggas att tiden som läggs på sexualundervisningen varierar mellan 7-10 timmar (Tabell 4) vilket är en skillnad på ca 3 lektionstimmar från den

som lägger minst tid till den som lägger mest tid. Det glappet är inte särskilt stort och kan ha t ex schemabrytande aktiviteter eller andra liknande orsaker till den skillnaden.

Sexualundervisningens läge på terminen

Något som alla svarande är eniga om är att sexualundervisningen ligger i slutet av terminen (Tabell 3), och förklaringen till det visade sig under intervjuerna.

Anledningen som kom fram under alla intervjuer har att göra med att klassen känner varandra bättre och vågar därför prata mer om ämnet och dess lite mer känsliga frågor. Det gäller ju inte bara att eleverna känner varandra utan också att läraren känner eleverna bättre än vad hen gör i början av terminen. Enligt Harrison (2000 i Petersson 2010) kan det bero på var sexualundervisningen ligger i tiden just för elevernas förväntan som då kan byggas upp i början på terminen. En annan aspekt som lärare B och C tog upp var att de ansåg inte att sexualkunskapen är betygsgrundande och det var anledningen till att den togs upp mot slutet av kursen när ändå alla betyg var satta. Det var deras tolkning av styrdokumentet. Lärare A däremot körde även sexualkunskapen i betyget och betygsatte diskussioner som eleverna förde i klassrummet och hade även en inlämningsuppgift för att förtydliga och hjälpa de lite blygare eleverna att få ett bättre betyg.

Värt att nämna är också att lärare A precis har flyttat naturkunskapskursen till årskurs tre istället för årskurs ett där den legat tidigare av den anledningen att kunna främja ett ämnesövergripande samarbete, men också för att eleverna ska känna varandra ännu bättre. Lärare C berättar att kursen ligger i ettan på hans skola. Hen påpekar att sexualundervisningen borde komma innan elevernas sexuella debut och att prata sex- och samlevnad i årskurs tre när de är myndiga var tveksamt. Hen tycker därför att i årskurs tre kan normer och andra delar passa bättre. Den sexuella debuten bland ungdomar ligger i snitt runt 16år (RFSU 2010). När eleverna går ut årskurs 9 för att börja på gymnasiet är de runt 15-16år, en tredjedel har då redan haft sin sexuella debut (Forsberg 2006). Alltså för majoriteten av ungdomarna sker den sexuella debuten någon gång under det första året och har haft det innan de går ut årskurs III på gymnasiet (Forsberg 2006). Det kan alltså betyda att flera i klassen redan haft sin sexuella debut redan innan slutet på första året i gymnasiet. En annan aspekt är Muellers studie (2008) om amerikanska ungdomar där det visar att den sexuella debuten försenas efter sexualundervisning vilket kan vara ett argument för en tidigarelagd undervisning.

Sexualundervisningens innehåll

Rent innehållsmässigt kan det skilja väldigt beroende på vilken klass som ska undervisas. Det beror också helt på vilken lärare som undervisar, vilket intresse hen har får de här frågorna (Nordenmark 2011). De tre lärare som intervjuats tycker allihop att det här ämnet är väldigt roligt och intressant, hur hade det sett ut om det var en lärare som inte var lika engagerad, hade planeringen sett lika ut då? Att lärarens roll i undervisningen är viktig blir vi matade med på lärarutbildningen men det är först när man är ute på skolorna som det syns.

De undervisningsmetoder som lärarna har använt sig av är föreläsningar, diskussioner och värderingsövningar (tabell 5). Dessa tre är de metoder som alla de svarande lärarna använt under förra läsåret och efter intervjuerna verkar just värderingsövningarna vara de mest värdefulla tillsammans med diskussioner. Värderingsövningar som användes var bland annat fyra hörn, heta stolen och linjeövningar. De lärare som intervjuades var eniga om att det berodde på gruppen som undervisades vilken av övningarna som användes. Andra undervisningsmetoder som nämndes var t ex rollspel, då i form av könssjukdomar och självstudier med en inlämningsuppgift innehållande hur sex syns i media.

I området normer (tabell 7) har alla lärarna svarat att de har heteronormen, könsroller och jämställdhet i sin undervisning, en av dem har inte med kulturella skillnader. Intervjuerna med lärarna visade att de gärna använde sig av värderingsövningar i olika former för att få fram vilka normer som finns på t ex skolan och det runt omkring. Dessa frågor var även de som kunde ge de längsta diskussionerna i klassrummet.

Lärare C nämner orden mononormer och asexualitet i sitt enkätsvar (tabell 7 och tabell 11) och verkar vara den enda som tar upp något liknande i sin undervisning, i alla fall efter vad de andra sagt till mig under intervjuerna. Asexualitet är också något som mer och mer kommer fram i media och de olika sexualiteterna är viktiga att belysa och ta upp för att normalisera dem. Som lärare C säger under intervjun; ”att alla någon gång under livet kommer känna sig asexuell, är något som är viktigt att förmedla”.

HBTQ är något alla lärarna berör under sin undervisning, däremot är det endast ungefär hälften som kommer in på historiken bakom (tabell 8). Även de som har svarat att de går in på historiken går inte in på den så djupt.

Inom fysiologin var endast abort den del som alla lärare tog med (tabell 9). Av de innehåll som frågades om var träning, kost och droger något som både lärare B och C

hade en åsikt om. Lärare C uttryckte väldigt bestämt att sexualkunskap och droger inte hörde samman och lärare B ifrågasatte varför dessa tre satt ihop i en rubrik eftersom de hör till olika kurser. De övriga svaren där gällde könsorganen och deras uppbyggnad som 27% tar upp i sin undervisning.

Av de områden presenterats så har alla svaranden haft med alla. Utom en lärare som inte hade med lust i sin undervisning vilket är konstigt med tanke på att det ändå är med i det centrala innehållet (Skolverket 2011). Det kan ha många anledningar till varför inte just lust är med, dels att de förslag som gavs i enkäten inte stämde överens men trots detta står själva ordet lust till och med i styrdokumentet (Skolverket 2011). Det kan vara en misstolkning av frågan eller så kan det också vara att det bakas in bland de andra delarna och glömts bort. De delar som flest av lärarna hade med var onani och kärlek, 64% av dem (tabell 10). Det här området tyckte lärarna tillämpades bäst med diskussionsövningar där eleverna diskuterade rätt och fel blandat med samtal.

Både samlevnad och självkänsla är något som alla lärare tar in under sin undervisning (tabell 11). Lärare A tar upp de olika formerna av relationer som finns; bra, dåliga och hur viktigt det är att ha respekt för varandra. Hen berättar också anekdoter om sitt eget liv utan att bli för personlig.

I området sexuell hälsa misstolkade lärare B alternativet lagstiftning och berättade under intervjuer att det var med, och med tanke på det så svarade alla lärare att alla delar är med (tabell 12). Lärare B kör med rollspel för att avskräcka könssjukdomar, lärare A använder sig av bilder istället med samma avsikt.

Skillnader mellan Lgf och Gy11

En intressant aspekt som kom upp under intervjuerna är skillnaden mellan de förra styrdokumentet där sexualundervisningen inte fanns med och nu (Skolverket 2011, Centerwall 2005b). Lärare C som verkar vara väldigt intresserad av ämnet hade sexualkunskap redan i Naturkunskap A, alltså innan den nya ämnesplanen 2011 (Gy11). Eftersom styrdokumentet ändrades och innefattade sexualundervisning (Skolverket 2011) bestämde sig därför lärare C att lägga mer tid till ämnet, än vad hen gjorde i NkA, eftersom det nu fanns mandat för att göra det. Lärare A som också blev tillfrågad om skillnaderna mellan kursupplägget innan och efter förändringen av styrdokumentet var också positiv till att det lagts till. Hen hade inte haft

sexualkunskap innan men tyckte att det var väldigt bra att det lades till och att innehållet är väldigt viktigt att förmedla till eleverna.

Jämfört med tidigare forskning

Eftersom båda rapporterna som presenterats i tidigare forskning är från de tidigare styrdokumenterna blir det svårt att göra en riktig jämförelse mellan deras resultat och det i den här rapporten. Det beror på att sexualundervisningen inte ingick direkt i naturkunskapsämnet som den gör idag utan det var rektorns ansvar och ingick ämnesövergripande (Centerwall 2005b). De båda studierna handlar om grundskolan vilket gör att resultatet kan skilja sig både i tid och innehåll.

En jämförelse mellan undervisningsformer så har Clasénius (2010) i sin studie kommit fram till ungefär samma arbetssätt som i den här rapporten; traditionella lektioner, diskussioner och inlämningsuppgifter med skillnaderna att de även ser på film och gör studiebesök. I Peterssons (2010) svar syns diskussioner, föreläsningar, självstudier, värderingsövningar och grupparbeten med höga svarsfrekvenser vilket är ungefär som mitt resultat.

Clasénius (2010) gör en jämförelse mellan två skolformer, kommunal och kristen friskola, och det finns skillnader mellan de båda i innehållet. På den kommunala skolan behandlas självkänsla, onani och pornografi medan de kristna friskolorna behandlar mer graviditet, HBT-frågor och abort i något större utsträckning. Dessa innehållsområden är alla sådana som har fått höga svarsfrekvenser i den här rapportens enkätundersökning. I Peterssons (2010) undersökning har hon frågat om olika innehåll och fick då fram att HBTQ, heteronorm, jämställdhet och könsroller fått låga svarsfrekvenser, de innehållsområden som alla svaranden i den här rapporten sagt att de har med i sin undervisning. Skillnaden kan troligen ha att göra med de nya styrdokumenterna eller åldersgruppen på elever.

Otydligheter med det betygsgrundande innehållet

Trots att det i de nya styrdokumenterna (Gy11) står tydligt i både kunskapskrav och i centrala innehåll att sexualkunskapen ingår i naturkunskapskurserna väljer ändå två av de intervjuade lärarna att inte ha det som betygsgrundande. Det kan tolkas som tjänstefel från deras sida.

I Gy11 (Skolverket 2011) står kunskapskraven som eleven ska kunna för att få ett godkänt betyg, i Naturkunskap 1b står det

Eleven kan **översiktligt** redogöra för hur människokroppen är uppbyggd och fungerar i växelverkan med omgivningen samt hur kroppen påverkas av livsstilen. I samband med redogörelsen kan eleven **översiktligt** diskutera konsekvenser av olika livsstilar så- väl för individens hälsa som för folkhälsan och miljön samt underbygger diskussionen med **enkla** argument.

(Skolverket 2011 s133)

Där det tydligt står skrivet att för att eleven ska få ett E måste hen kunna översiktligt kunna redogöra de delar som ingår i sexualundervisningen samt kunna föra en diskussion med enkla argument. Även i Nk1a1 finns detta kunskapskrav med men med undantag för t ex livsstilar och enkla argument som inte ingår i den kursen.

Lärare A använder den här delen som en chans för eleverna att kunna nå ett högre betyg genom att ha en inlämningsuppgift där de kan visa vad de kan i reflektioner och argumenterande. Likaså i klassrumsdiskussioner blir eleverna betygsbedömda, här handlar det ju inte om att bedöma åsikter utan hur de kan framföra en diskussion. Sexualundervisningen kan dessutom kopplas samman även med andra centrala mål (Skolverket 2013).

Generaliserbarhet

Det är svårt att säga att resultatet gäller för alla lärare eftersom bortfallet av skolor blev så stort. Endast fem av 19 skolors rektorer valde att vara med på studien. Det är därför svårt att dra några allmänna slutsatser utifrån resultatet. Även om alla skolorna hade deltagit hade ändå urvalet varit för litet för att generaliseras över hela landet. Ingen av de skolorna eller lärare som varit med i studien har jag haft någon personlig kontakt med innan den här studien. Resultatet gäller endast för den här studien men den visar ändå intressant information hur arbetet med sexualundervisningen kan se ut beroende på lärare.

Reliabiliteten

Frågor som ställdes under intervjuerna är ställda utifrån enkäten och deras svar på enkäten, däremot beroende på deras svar på intervjuerna omformulerades frågorna. En av de intervjuer som hölls blev via telefonen vilket helst hade undvikits men av andra omständigheter fanns inte tiden till att boka in något personligt möte. Ändå gick samtalet som med de andra två, det kom ut mycket av intervjun. Efter att ha haft intervjuerna märks att några enkätfrågor var lätta att misstolka och att det dessutom tagits upp ämnen som kanske enligt vissa inte ens tillhör undervisningen i

sexualkunskap. Det var också några frågor som saknades i enkäten men som istället frågades under intervjuerna, som frågan om våldtäkt och om skillnader från hur de undervisade under förra läroplanen.

Validiteten

Både enkäterna och intervjuerna gav en bra bild av vad lärarna tar med i sin undervisning. Det har också gett en bild av hur de undervisar och vad de använder sig av och varför de gör det. Viktigt att nämna är också att de som valt att ställa upp på intervju och enkäten har varit väldigt positiva till ämnet, vilket kan vara anledningen till att de ställde upp. För att få en bredare och en mer valid bild av resultatet borde även lärare som är lite mer negativ till sexualundervisningen även förfrågats, dock ingen som ville delta i undersökningen. Intervjuerna gav ett bra resultat och utan dem hade det inte funnits något att analysera. Intervjuerna hölls på ställen där det inga andra var så att läraren kunde prata och säga vad de själva ville.

Fortsatt forskning

Det skulle vara intressant att utöka urvalet till fler skolor i hela Sverige samt att försöka få med fler i studien. Klassrumsstudier under sexualkunskapsundervisningen vore intressant för att se elevernas intresse och vilka frågor som dyker upp.

Åtminstone en av de intervjuade lärarna svarade att sexualundervisningen inte är skriven i sten utan ändras beroende på elevernas frågor. Att då följa med några lärare under deras undervisning hade varit en intressant aspekt.

5. SLUTSATSER

Syftet med den här uppsatsen är att jämföra lärares upplägg på sexualundervisningen inom ämnet naturkunskap i gymnasieskolan.

Hur mycket uttalad sexualundervisning finns i genomförd naturkunskapsundervisning?

Vad omfattar sexualundervisningen rent innehållsmässigt?

Hur skiljer sig sexualundervisningen mellan olika lärare?

Under förra läsåret hade lärarna någonstans mellan 7-10 timmar sexualundervisning och den var utplacerad i slutet av terminen. Naturkunskap 1a1 och 1b fick sexualkunskapen samma utrymme även om det skiljer 50 poäng på de båda vilket

beror på att 1b har ett större innehåll. Det skulle kunna gå att lägga in sexualundervisningen i fler ämnen efter att ha läst Skolverkets skrift från 2013.

Sexualundervisningen nämns lite grovt i det centrala innehållet; normer, människans sexualitet, lust, relationer och sexuell hälsa. Dessa delar tas upp på en naturvetenskaplig aspekt, med reflektioner över och diskussioner kring. Vilket görs med föreläsningar, diskussioner, värderingsövningar och andra metoder. De innehållsområden som ingår varierar lite mellan de olika lärarna som deltagit i studien.

Sexualundervisningen för de olika lärarna som deltagit i studien har ganska lika innehåll med några betydande skillnader. Att två av de intervjuade lärare väljer att inte betygssätta sexualundervisningen trots att det står med i kunskapskravet kan jag inte förstå. Att sedan en tredje lärare svarade på enkäten att hen inte tar upp lust i sin undervisning som även det finns tydligt nämnt i det centrala innehållet är även det oförstått. Det senare fallet kan vara ett tolkningsfel i min enkät men min fråga; ”Berör du ämnesområdet lust i din undervisning förra året?” borde inte vara så svårtolkad. Annars visar studien att sexualundervisningen kan skilja mellan olika klasser beroende på hur elevgruppen ser ut och att lärarna väljer hur de ska genomföra undervisningen utifrån samma perspektiv.

Jag kommer att ta med mig mitt resultat när jag senare börjar undervisa, jag har fått mycket tips och råd under intervjuerna. Att det är ganska svårt att planera ett sådant här ämne, utan det är lättare att låta elevernas intresse styra. Det är också svårt att sätta upp ämnet i olika områden som jag gjort, det flesta av de olika delarna dyker upp hela tiden under diskussionerna.

6. REFERENSLISTA

- Aquilonius J. 2014. www.skolledarna.se/skolledaren/artikelarkiv/2014/likvardig-undervisning-rektors-ansvar/. Hämtad 20161223.
- Centerwall E. 2005a. Med moralen som styrmedel – historiska perspektiv på sexualupplysning: Centerwall E (red.). Hela livet – 50 år med sex- och samlevnadsundervisningen, ss25-34. Liber Distribution, Stockholm
- Centerwall E. 2005b. Obligatorisk sexualundervisning – perspektiv på tre handlingar: Centerwall E (red.). Hela livet – 50 år med sex- och samlevnadsundervisningen, ss35-46. Liber Distribution, Stockholm
- Clasénius J. 2010. Sexualundervisning i skolan: En jämförande studie mellan kommunala skolor och kristna friskolor. (urn:nbn:se:uu:diva-153528). Uppsala Universitet.
- Folkhälsomyndigheten. 2015. Ungdomar och sexualitet 2014/15 – i samarbete med ungdomsbarometern.
- Forsberg M. 2006. Ungdomar och sexualitet – en forskningsöversikt år 2005. Statens folkhälsoinstitut Stockholm
- Harrison J. 2000. Sex education in secondary schools. Buckingham. Open University press
- Laqueur T W. 2003. Solitary sex. Zone Books
- Laskar P. 2005. Heterosexualitetens historia. Modernista
- Mueller T, Gavin L, Kulkarni A. 2008. The association Between Sex Education and Youth's Engagement in Sexual Intercourse, Age at First Intercourse, and Birth Control Use at First sex. Journal of Adolescent Health, 42, 89-96.
- Nordenmark L. 2011. Sex och samlevnad i skolan. Norstedts. Stockholm
- Nordgren M, Eilefors C. 2012. Hur påverkas unga människors sexuella beteende av olika typer av sexualundervisning? – En litteraturstudie. Högskolan i Skövde
- Petersson J. 2010. Sex och samlevnadsundervisning i grundskolans senare år (urn:nbn:se:mdh:diva-9973). Mälardalens högskola
- RFSU 2010a www.rfsu.se/sv/om-rfsu/rfsus-historia/viktiga-artal-och-reformer/
Hämtad 20170118

- RFSU 2010b www.rfsu.se/sv/sex--relationer/sex-i-sverige/ hämtad 20170123
- Ross D A, Dick B, Ferguson J. 2006. Preventing HIV/AIDS in Young people – A systematic review of the evidence from developing countries. World health organisations, Geneve
- Røthing Å, Bang Svendsen SH. 2011. Sex och samlevnad – perspektiv på undervisning. Studentlitteratur, Lund
- Skolverket. 1994. Läroplan för gymnasieskolan. Skolverket, Stockholm
- Skolverket. 1999. Nationella kvalitetsgranskningar 1999 – Skolverket rapport nr 180. Liber Distribution, Stockholm
- Skolverket. 2011. Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola. Skolverket, Stockholm
- Skolverket. 2013. Sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan. Skolverket, Stockholm
- Skolöverstyrelsen 1977.Handledning ifrån skolöverstyrelsen om samlevnadsundervisningen i skolan.
- Socialstyrelsen. 2009. Sexuell och reproduktiv hälsa. Folkhälsorapport 2009
- Sveriges riksdag. 1974 www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/abortlag-1974595_sfs-1974-595 hämtad 20170118
- Von Linné C. 1975. Om sättet att tillhoppa gå. Zindermans
- Wallin A m.fl. 2009. Forskning omundervisning i sex och samlevnad. Opublicerat manus. Institutionen för didaktik och pedagogisk profession. Göteborgs universitet

7. APPENDIX 1 – ENKÄTFRÅGOR

Jag har använt mig av Google formulär i min undersökning vilken är ett onlineverktyg för att skapa och enkelt skicka ut enkäter. Det går däremot tyvärr inte att på ett enkelt sätt kopiera ner frågorna till enkäten men frågorna presenteras nedan:

Allmänt

- 1) Skola?
- 2) Ålder?
 - 20-24
 - 25-34
 - 35-44
 - 45-54
 - 55-64
 - 65+
- 3) Är du?
 - Kvinna
 - Man
 - Övrigt/vill inte ange
- 4) Är du utbildad lärare?
 - Ja
 - Nej
 - Övrigt
- 5) I vad i så fall?
- 6) Hur länge har du jobbat som lärare?
- 7) Vilken kurs undervisade du i förra året?
 - Naturkunskap 1a1
 - Naturkunskap 1a2
 - Naturkunskap 1b
 - Naturkunskap 2

Sexualkunskap allmänt

- 8) När under kurs tiden undervisas sexualundervisningen?
 - I början
 - I slutet
 - I mitten
 - Utspritt
- 9) Hur många timmar sexualundervisning fick eleverna i snitt förra läsåret?
- 10) I hur stora elevgrupper sker sexualundervisningen?
 - Helklass
 - Halvklass

Olika

Övrigt

11) Sker något ämnesövergripande samarbete inom sexualundervisningen?

Ja

Nej

Övrigt

12) Vilka undervisningsmetoder användes?

Föreläsningar

Diskussioner

Värderingsövningar

Rollspel

Självstudier

Grupparbeten

Övrigt

Sexualundervisningens innehåll

13) Berör du ämnesområdet normer i din undervisning förra året?

Ja

Nej

Övrigt

14) Vilka delar ingick?

Heteronormen

Könsroller

Kulturella skillnader

Jämställdhet

Övrigt

15) Hur mycket tid lades ungefär på normer förra året?

16) Berör du ämnesområdet sexualitet/sexuell läggning i din undervisning förra året?

Ja

Nej

Övrigt

17) Vilka delar ingick?

HBTQ

Historik

Övrigt

18) Hur mycket tid lades ungefär på sexualitet förra året?

19) Berör du ämnesområdet fysiologi i din undervisning förra året?

Ja

Nej

Övrigt

20) Vilka delar ingick?

Fortplantning

Abort

Hälsa, dagliga vanor
Träning, kost och droger
Konsumtion
Övrigt

- 21) Hur mycket tid lades ungefär på fysiologi förra året?
22) Berör du ämnesområdet lust i din undervisning förra året?

Ja
Nej
Övrigt

- 23) Vilka delar ingick?

Kärlek
Sexuella hjälpmedel
Onani
Pornografi
Pubertet
Övrigt

- 24) Hur mycket tid lades ungefär på lust förra året?

- 25) Berör du ämnesområdet relationer i din undervisning förra året?

Ja
Nej
Övrigt

- 26) Vilka delar ingick?

Samlevnad
Självkänsla
Övrigt

- 27) Hur mycket tid lades ungefär på relationer förra året?

- 28) Berör du ämnesområdet sexuell hälsa i din undervisning förra året?

Ja
Nej
Övrigt

- 29) Vilka delar ingick?

Preventivmedel
Lagstiftning
Sexuellt överförbara sjukdomar
Övrigt

- 30) Hur mycket tid lades ungefär på sexuell hälsa förra året?

Övrigt

- 31) Är det något övrigt du vill tillägga?

Intervju

- 32) Är du intresserad av att vara med på intervju?

Ja
Nej

33) Kontaktuppgifter, mail eller telefonnummer där jag kan nå dig föra att bestämma tid.

8. APPENDIX 2 - INFORMATIONSBREV

Informationsbrevet som jag skickade ut till rektorerna.

Hej!

Jag heter Karin Söderlund och läser till ämneslärare med naturkunskap och matematik som ämnen vid Uppsala universitet. Jag läser nu min sista termin inom ämnet naturkunskap och där ingår en c-uppsats som jag valt att inrikta mot sex och samlevnads-delen av naturkunskapen. Syftet med min undersökning är att se hur sexualundervisningen skiljer sig i upplägg och tid mellan olika skolor och lärare.

Jag har tänkt genomföra min undersökning i form av enkätundersökningar till lärare i naturkunskap men också plocka ut några till kortare intervjuer. Jag skickar ut det här mailet för att kolla om intresse finns att delta i en sådan undersökning.

Enkäten kommer bestå av några frågor utifrån de centrala målen för kurserna nk1a1, 1a2 eller nk1b både med ett innehålls- och ett tidsperspektiv utifrån sexualundervisningen. Jag skulle vilja att enkäten besvaras enskilt och gärna av flera lärare i naturkunskap om det finns på er skola.

Enkäten är inte anonym för jag behöver skolans namn men jag behöver inte namnet på läraren, det för att kunna göra en bra analys för att t ex kunna se om lärare från samma skola har liknande upplägg. Jag kommer inte hänvisa till specifika skolor eller lärare i min slutliga inlämnade rapport.

När enkäten är gjord är min tanke att åtminstone en lärare per skola ska intervjuas för att få en lite djupare bild på undervisningen, det kommer vara en kortare intervju med frågor utifrån enkäten. Intervjuerna kommer sedan transkriberas så att de blir anonyma till den del att endast skolan kvarstår men även här endast för att jag ska kunna analysera och ingen hänvisning till specifika lärare eller skolor i rapporten.

Analys av enkäter och transkribering av intervjuer kommer göras ensam av mig, enkäterna kommer hanteras konfidentiellt. Min handledare och de som kommer opponera på mitt arbete kommer också få ta del av uppgifterna om de behöver det. Det färdiga arbetet kan sedan komma att publiceras i databasen DIVA.

Syftet med det här brevet är att se över om det finns något intresse att delta i den här undersökningen och även om det finns möjlighet att få intervjuva någon av era

lärare i naturkunskap. Det går absolut bra att endast godkänna deltagande i endast den ena av de båda undersökningarna.

Mina frågor är alltså:

Är någon/några av era lärare i naturkunskap intresserade att vara med i den här enkätundersökningen? Skulle någon av dem vara intresserade av att vara med i en intervju?

Oavsett om svaren på frågorna är ja eller nej vore jag tacksam om ni ville svara på detta mail.

Ni är välkomna att ställa frågor om det är något ni undrar över, det görs enklast till min mail; [REDACTED]. Skicka gärna ert svar till denna mail.

Det går också att nå mig på min mobiltelefon; [REDACTED].

Med vänlig hälsning

Karin Söderlund

Ämneslärarprogrammet, Uppsala Universitet

9. APPENDIX 3 – TRANSKRIBERADE INTERVJUER

Transkriberade intervjuer från lärare A, B och C

Lärare A:

Är du ensam lärare?

- Ja, jag är ensam lärare. Det finns ju en systerskola med de saknar lärare just nu, har flyttat sin undervisning lika som jag gjort och lagt den tredje året. Där finns möjlighet att samarbeta, hjälpas åt. Jag får åka dit och använda deras labbsal om jag vill

Finns det ingen labbsal här?

- Nej utan då får jag åka dit om jag behöver det, som det hittills varit har jag inte tyckt att det behövts, jag har inte gjort den typen av labbar.

Du hade bara undervisat i nk1a1, endast de programmen som går på skolan.

Använder du i stort sett samma planering för de olika klasserna?

- Jag kör samma planering i grunden, däremot kan undervisningen skilja beroende på program t ex miljön där de får undervisning utifrån deras yrke.

Finns det någon anledning till att du väljer att ha det i slutet på kursen?

- Jag har känt att det var bra, har även gruppen i matte och lär känna dem ganska bra och om de känner sig bekväma med mig och med klassen så kan vi få bättre diskussioner i slutet än om vi skulle börja med det. Då känner de ju inte varandra och inte mig och då finns ju risken att de inte säger något.

Det har jag inte tänkt på, det kan ju absolut ge pinsam tystnad

- Ja vågar inte riktigt svara på, vi har ju ibland såna här värdegrundsövningar, sitter i ring och man måste vara ganska öppen ändå för att prata om sådana saker och jag vill ju att det ska motivera varför och då vågar de det. Jag är väldigt hård med att de får säga och tycka saker man ska kunna diskutera saker så hinner de lära sig under terminen.

Ämnesövergripande svarade du nej

- Jag har inte kunnat haft något ämnesövergripande med t ex samhäll eller något annat eftersom naturkunskapen varit i ettan tidigare år och de andra ämnena i tvåan eller trean det har inte funkat på det sättet. Det enda jag kunnat göra är lite med vård, speciellt med sexualundervisningen där vårdlärarna då kunnat hjälpa mig eller att hon kan ta saker som tas upp i sexualundervisningen lite mer noggrant för att det också tas upp i deras kurs

Tex lite mer anatomi då?

- Ja precis då behöver ju inte jag ta upp det.

Innehållet

Normer där har du tagit med allt, är det något du känner att du tar med ännu mer eller är det något du saknar, eller något du lägger mer fokus på i just normundervisningen?

- Jag tror inte det det är nog det där som är med, kan inte komma på något just nu som är något annat.

Sexualitet/sexuell läggning, du har kryssat i historik det är lite bakgrundsinformation som gäller då eller?

- Precis, som det såg ut förr. Vi hinner inte gå in så djupt men pratar lite snabbt om det iaf.

Fysiologi, hälsa dagliga vanor och abort. Annars vård får ju lite mindre genomgång går du igenom mer med andra grupper då eller?

- Nja, som jag har tolkat det så är det inte så mycket från den delen i nk1a1, tex träning, kost och droger kommer inte alls i min kurs.

Nej, det är kanske mer i nk1b kursen som har det

- Ja precis och fortplantningen är inte heller utan det är mer hur könsorganen ser ut, det går vi igenom lite snabbt men sen så är det inte så mycket mer. Det har ju de koll på själv. Jag har riktat in mig mer på konsekvenser som abort och könssjukdomar för att jag tycker det är viktigare, vikten av att skydda sig liksom.

Lust, kärlek, onani och pornografi, är det något särskilt du tar upp då?

- Nej vi pratar lite mer, sexuella hjälpmedel borde jag också tagit med för vi pratar ju om allt, relationer, vi pratar om kärlek.

Gruppdiskussioner då eller?

- Ja väldigt mycket av det här, sexualundervisningen är i grupp och jag har inte delat på dem. Det är en väldigt delad klass för jag har elever från tre olika program i min klass så de är lite blandad så men vi pratar lite om vikten av att känna sig själv också och vi nämner ju pornografi också såklart, vi pratar inte jättemycket om det men nämner det att det finns och pratar lite om det, det är viktigt.

Du sa att ni gjorde värderingsövningar, gör ni också typ fyra hörnsövningar eller vad brukar du göra?

- Det är olika, en där man sitter i ring, heta stolen. Vi har inte gjort fyra hörn än för när jag nämnde värderingsövningar sa eleverna vi sak inte gå till fyra hörn va? De hade haft lite sånt i andra kurser så jag sa att vi gör något annat istället. Avsluta meningen eller säg vad du tycker om det här och lite såna här olika fall. Det finns lite olika varianter, det hittade jag på nätet rfsu som tagit fram något material.

Relationer, samlevnad och självkänsla. Är det något mer relationsmässigt som du också tar upp?

- Vi pratar om bra relationer, dåliga relationer. Respekt, såna relationer alltså. Ja vad pratar vi om egentligen, sex och samlevnadsundervisningen är den delen av naturkunskapen som inte är så noga planerad, den är mer fri, vi diskuterar lite mer som vi lever. Har lite småpunkter.

Ja det kanske gör det lite lättare att hålla undervisningen, för det kan ju upplevas som ett lite pinsamt område, en ganska jobbig del för många kanske och då med fria tyglar blir det väl lite lättare att klara av den

- Det är där också på grund av just att många tycker det är pinsamt och jobbigt jag väljer att ha den i slutet på terminen. Jag har ju haft elever med utländsk bakgrund som inte har samma grund som svenska elever har som har varit jätteförvånande och frågat; vad är onani, vad är det för något jag har inte aning

och det. Och då vågar de fråga om det också för att vi känner varandra och har en så öppen relation, de får vara med och prata.
Sexuell hälsa, lagstiftning det har du ju tagit upp då lite grann innan preventivmedel och skydd.

- Vi pratar om de olika preventivmedel som finns och de olika lagarna som finns, lagen om sexuella sjukdomar vad som gäller. Jag pratar ju också om att slags lagstiftning, om vad som är okej, vad gäller sex och relationer. Sjukdomarna med fina bilder för att skrämmas, vår kommun ligger högt upp i antal fall av klamydia därför vill jag vara tydlig med att visa bilder för att verkligen få dem att förstå vad viktigt det är att man skyddar sig, de brukar bli ganska förskräckta.

Pratar du också om våldtäkt och vad som är våldtäkt?

- Ja vi pratar om sexuella trakasserier, vi pratar om våldtäkt och vi pratar om kränkningar och just att det är betraktarens perspektiv. Om någon smeker mig på rumpen och jag tycker det är jobbigt så är det ett sexuellt övergrepp mot mig fast kanske den som gör det inte tycker det, är det viktigt att de förstår. Vi pratar också ganska mycket om alla de här dickpics som är, de är ju inte heller okej, de är ju också en kränkning, en kränkande handling. Så vi pratar mycket om såna saker.

Ja det är också viktigt att ta upp.

Kollar planering

- Heta stolen, fallfrågor i de tas det ju upp om våldtäkt och påtvingad kärlek, bortgifte och andra saker då. Oavslutade meningar vet jag att vi gjort någon gång också t ex jag tycker sex är... och så får de avsluta meningen själv.
- Jag går ju mer in på relationer, sexuella hälsan det tycker jag är viktigast att gå igenom. Relationer, vad säger lagar om vad som är okej och inte okej. Jag nämner ju t ex såna saker som att våldtäkt är olagligt, man får inte ha sex med djur och man får inte ha sex med barn såna saker tar jag upp. Men sen att det mesta andra är okej, bdsm är okej det är inte olagligt och att just försöka få bort det där att det är konstigt, det är inte konstigt. Man får göra det mesta, det mesta är okej bara det är okej för den andra och det som inte är okej är olagligt.

Ja du lägger mer fokus på det

- Ja just det här att prata, jag känner och märkt under de åren jag jobbat som lärare. Under nkA fanns ju inte det här med, så i början hade jag aldrig sexualundervisning men jag märkte att eleverna behöver prata, de vill ha pratstunder. De behöver prata, man kan höra under lektionen på mitt andra ämne att eleverna tisslar och tasslar och funderar t ex. Kan man verkligen bli med barn... Jag tycker det är bra att det kommit in i kursen, de behöver prata om det här och då har de ju en chans att ta upp det på ett normalt sätt utan att det ska kännas konstigt för det är ju något som ingår.

Hur är det med om man säger känsliga frågor, om det är någon som är rädd att fråga, brukar du ha typ gömda lappar eller liknande för jobbiga frågor?

- Jag har inte gjort något sådant än, det finns ju lite olika sådana här.. våra elever har ju iPads t ex och man kan ju göra jag har glömt bort namnet på det men det finns olika program eller sida där man kan gå in och koppla ihop där alla får ett användarnamn t ex eller något annat så att de blir anonyma och frågorna kommer sedan upp på typ projektorn så man kan prata om, jag har inte gjort det än men det är något jag funderat på.

Jag tänker vissa frågor kan ju eleven inte våga ställa för att hen känner sig dum

- Det jobbar jag väldigt mycket med under året eftersom jag har dem i ett till ämne förutom naturkunskapen så jobbar jag jättehårt att det inte finns några dumma frågor och hittills, eleverna får ju givetvis fråga mig efteråt om det skulle vara något men det händer ytterst sällan att de gör det, de vågar fråga under lektionstid för hela klassen. Vi är ju en liten skola, alla känner alla och just det här att jag är väldigt hård med att man ska inte skratta om det är någon som har en fråga eller fundering så ska vi inte skratta, vara snälla mot varandra. Om den personen inte drog ett skämt då förstås.

Nä, det finns inga dumma frågor, ställer en elev en fråga vill den ju har ett svar.

- Jag tror att en viktig del är också att man som lärare kan vara ganska öppen, jag blir ju aldrig privat men jag kan vara väldigt personlig, när vi pratar om relationer så tar ju jag upp det här med att göra slut. Vad händer när relationen tar slut och jag kan ju prata om mitt liv och mina erfarenheter, hur det kändes när min stora kärlek gjorde slut med mig och såna saker och jag tror det är ganska viktigt för det gör ju också att eleverna förstår att jag är ju också en människa och det är inget konstigt att prata om saker. Däremot så går jag aldrig in på privata saker, det finns ju elever som frågat hur många jag legat med och det är inte relevant så det pratar jag inte om medans annat går bra, det är en liten tränings sak det där och veta vad som går att ta upp och vad man inte kan ta upp. Vissa saker kan man prata med vissa elever om medan med andra går det inte alls att prata på det sättet vilket man lär sig ganska fort när man har de så mycket. Och det är bra här att jag har dem i två ämnen, jämfört med tidigare då jag endast hade dem i naturkunskap 50poäng där man inte alls får samma samhörighet, t ex när jag hade nkA. Kanske var bra att det inte fanns med då, jag känner att det hade inte alls gått att få lika bra diskussioner då med samma känsla.

Det måste ha varit en liten omställning då när de lade till det i lgy11

- Det var bra! Och det är också bra att det inte är koncentrerad vid hur gör man barn utan att den är bredare. Det går att prata om relationer och sådana viktiga frågor som hbtq-frågor. Vi pratar också jättemycket om normer, jag brukar alltid starta med vad är normalt? Vad är typiskt tjej och vad är typiskt kille? Och när de börjar rabbla att tjejer har långt hår och jag frågar; ja så kan inte killar ha långt hår, då börjar de inse att det finns inget normalt. Det går inte att säga att det är typiskt någon, det är ju inte det. Sen så går vi därifrån till att prata om skällsord, man kallar varandra för fitta och hora och pratar om vikten av att inte prata så med varandra också historiskt var kan de här orden komma från varför säger vi så hör. Jämställdheten, varför försöker vi förtrycka kvinnorna genom att förminska männen, vi pratar jättemycket. Eftersom jag inte är så styrd i min planering så kan det se väldigt olika ut från olika grupper och hur mycket tid vi lägger på olika saker och hur mycket vi går in på olika delar.

Ja men det kanske beror lite på hur eleverna är intresserad

- Ja precis, vissa grupper kan mer än andra då går vi inte in på det så jättemycket.
Det är väl kanske det också som är bra med hur kursplanen ser ut just att den ger väldigt fria tyglar vilket ger chans till väldigt mycket diskussioner.

- Det är bra tycker jag och även eleverna tror jag. I början är de lite trevande och frågande vad är det här då och då går jag igenom allt som ingår och att i slutet blir det sex och samlevnad. Ungefär i mitten frågar eleverna; men när ska vi prata om sex då? Skönt för dem att avsluta med det när det börjar bli dags för nationella prov och mycket inlämningsuppgifter så blir det mer avslappnat med diskussioner. Jag av inte så mycket inlämningar utan mycket diskussioner, jag har inget prov på det här.

Betygsättning hur gör du då, du lyssnar under diskussionerna. Du kanske inte har så stora grupper heller kanske?

- I år är de lite större, förr om åren har de inte varit mer än 20st. Men jag noterar men efterarbetet är jätteviktigt, noterar lite under tiden diskussionerna är om någon elev når något högre med ett bra resonemang eller så. Vi diskuterar oftast i helklass, hittills iaf, jag har haft tankar att göra det i smågrupper också men än så länge mest i storgrupp för att de inte varit jättemånga. Senast hade jag en grupp på 16elever. Jag har en inlämningsuppgift där jag har en fråga som handlar om tabu t ex förr var det tabubelagt att prata om sex men att media tagit upp det igen och pratar mycket om sex och ideal och det ena och det andra. Men också hur de tror det är att leva nu jämfört med samhället förr, hur blir de unga påverkade av media vad kan det göra för dem, jag märker ju på dem att de som skriver högt på de uppgifterna är de som utmärker sig i diskussionerna, det finns vissa t ex de tysta som också kan utmärka sig på uppgiften och då ger ju det också dem chansen och få visa även skriftligt men de flesta är ändå redan där muntligt.

Lärare B:

Du hade bara haft nk1b under förra läsåret?

- Nej, 1a1 och 1a2 men orkade inte göra flera enkäter. I 1a2 ingår inte sexualkunskap på det viset.

Vi kan prata lite om de nu istället, om du skiljer upplägget på de kurserna

- Nä, det gör jag inte
Du kör samma upplägg på de?

- Det kan ju diffä i klasserna
Men annars kör du samma upplägg.

Kör helklass i alla klasser

- Ja iaf det momentet
Du brukar inte göra något samarbete mellan andra ämnen

- Nej
Du gör rollspel, hur brukar du lägga upp det?

- Rollspelet är sexsjukdomar, de har på låtsas blivit smittade av någonting och så får de beskriva vad de blivit smittade av så få de andra gissa.

Värderingsövningar, vilka brukar du göra?

- Ja det är heta stolen, fyra hörn. Ibland får de fortsätta på en mening, då kan det vara jag trivs bäst... och så får de fylla i då. Så brukar jag samla in alla svar och sammanställa dem och visa upp det generellt vad de svarat även i andra klasser. Kör parallellt på våren, visar vad alla svarat.

Är ni flera lärare här inom naturkunskap?

- 4 fast det är jag som har mest naturkunskap

Brukar ni köra någon gemensam planering?

- Nej de kör egna planeringar

Normer gick vi in på, heteronorm könsroller och jämställdhet, är det något mer inom det som du går igenom, inom normer? Värderingsövningar då kanske, hur brukar du lägga upp?

- Jo, men precis det kan ju vara de där frågorna men det är lite svårt för sånt här kommer ju upp under hela sexualundervisningen. Men t ex att om man har ett påstående om t ex är det okej att byta kön så kan man ställa frågor skulle du kunna tänka dig och då börjar eleverna diskutera själva efter en sådan fråga. Man behöver inte göra så mycket för att diskussionen ska komma igång, det är väl det som är viktigast egentligen.

Det är ju ett väldigt öppet ämne som är lätt att diskutera runt

- Precis

Sexualitet/sexuell läggning du går inte igenom någon historik utan mer just hbtq-frågor?

- Nej ingen historik så, klart att det kan nämnas men inget uttalat. Inget medvetet val.

Fysiologi så har du lagt till könsdelar, skiljer sig det i t ex 1a1 mot 1b i om vi säger träning, kost och droger?

- Du klumpar ihop det jag har träning, kost och droger för sig. Droger ligger i 1a1 och i 1b. Träning ligger i 1a2 och 1b, jag vet inte varför du klumpar ihop dem för så har inte jag alls uppfattat läroplanen att de ska vara ihop.

Jag har försökt lägga upp mina rubriker efter ämnesplanen

- Ja det är väldigt lite som skiljer 1a1 och 1a2 då. Det står typ samma sak. Lust är det något annat som du går igenom som jag missat att ta med? Kärlek, sexuella hjälpmedel, onani, pubertet

- Graviditet, vet inte om det står men det pratar vi om Relationer, samlevnad och självkänsla jag vet att jag har glömt vad som är okej och inte är okej, våldtäkt och vad som menas med att man säger nej, tar du upp sånt också?

- Ja det gör jag, det ingår väl kanske i samlevnad Sexuell hälsa, du tar inte upp lagstiftning? Tänker med sexuellt överförbara sjukdomar vad lagen säger osv.

- Jaså, men det säger jag ju. Jag tänkte inte på det på det viset, jag tänkte mer på våldtäkt och så jag berör inte lagstiftningen på våldtäkt t ex eller övergrepp mot barn, ingen sån lagstiftning.

Är det något annat du vill tillägga?

- Nja, jag tänkte på det när jag gjorde den där att man kryssade i hur många timmar man gjorde och hur många timmar man lagt. Skulle man lägga ihop alla grejer man gjort blir det mer än antal timmar för att man tar upp det flera gånger, flera saker tas upp hela tiden.

Det är väl svårt att sätta exakt, många återkommer ju.

- Ja sen är det bra att de får diskutera många gånger för att då får de fundera lite och ställer en annan vinkel på den.

Jag är intresserad av upplägget med nk1b, det innehåller 1a1 och 1a2 tillsammans och du kör samma upplägg bara det att vissa saker inte är med i 1a1 som är med i 1b. Vet du specifikt vad som inte brukar vara med, träning sa du va?

- Träning tar jag upp i 1a2 och 1b, men inte 1a1.

Det är egentligen bara det som skiljer mellan 1a1 och 1a2?

- Hur tänker du nu? Etik tar jag inte upp i 1a1 utan i 1a2 och 1b, evolution tar jag inte upp i 1a1, nervsystemet.

Jag tänker mer sexualkunskapen

- jaha, då är träning med i sexualkunskapen? Gör den det förstår jag inte hur du räknar

Finns det någon anledning att du väljer att lägga sexualundervisningen i slutet av naturkunskapen? Eller är det bara att den platsar bäst där?

- Hm, det kan vara flera anledningar att den ligger i slutet. Det är inte så mycket, det är svårt att sätta betyg i ett sådant ämne det går ju nästan inte och då har de redan fått sitt betyg och om de har någon rest kan de jobba med det med handledning i slutet. Och sen så brukar de flesta vara vårtrötta, det spritter väl i kropparna även på de unga och det passar väldigt bra att köra det då på våren. De flesta tycker att det är roligt och jag också för den delen tycker att det är kul. Så då har man något som livar upp så man orkar hela vägen ut.

Du skriver självstudier, får de göra någon inlämningsuppgift?

- Nä men alltså det är ibland.. självstudier, jag vet inte hur jag ska förklara det men den här, när de ska planera sitt rollspel t ex så blir det ju en form av självstudier i såna sammanhang där de kanske läser någonting. Det är svårt att säga självstudier som att det är något självklart. Det är nog inte självstudier som ett klassiskt sett att se på det.

Men de får ingen uppgift mer än att de har diskussioner och rollspelet?

- Jag ser till att de läser något så diskuterar vi det efteråt, alltså inte direkt självstudier i klassisk mening.

Helklass eller smågrupper?

- För det mesta helklass.
- Men sen kommer det upp saker bland de tre hela tiden, då vågar de ju fråga på ett annat vis.

Får de ställa egna frågor?

- Jo om vi hinner med Anonyma?

- Ja vi har en hemlig låda där de kan lägga sina frågor, det brukar inte vara så farligt

Lärare C:

Jag tänkte börja kolla med dig, nu har jag enkäten framför mig det har ju inte du men du vet kanske ungefär vad du har svarat annars går jag igenom det.

Du har undervisat bara nk1b?

- Ja biologi 2 också har ju också sex och samlevnad i också
Ja men nu är jag bara inriktad på naturkunskapen men du har inte haft 1a1 eller?

- Nej, jag har inga såna program som har den kursen på skolan.
Nä precis det var lite det jag trodde, finns det någon anledning till att du lägger in sexualundervisningen i slutet på kursen?

- Ja, för att framförallt att den inte är betygsgrundande då är det ganska lämpligt att gå igenom när betygen i princip är satta och prata om sådant så man kan lägga lite tid på det. Men det är ändå inte betygsavgörande så på så vis tycker jag det är lämpligt. Det finns ju inte i kunskapskraven utan det finns bara i det centrala innehållet och då har vi tolkat det på så sätt att det ska gås igenom men inte sättas betyg på.

Nä, precis. Så du brukar inte göra någon form av inlämningsuppgift utan det är mest bara diskussionsövningar då?

- Diskussionsövningar, genomgångar, mycket att diskutera i smågrupper och sen så ut i hela klassen

Jag ser att du skrivit värderingsövningar också

- Ja värderingsövningar är viktiga, det här är ju åsiktsfrågor och då behöver man ha lite såna här linjeövningar, fyra hörn och motsvarande saker.

Du kör inget ämnesövergripande över huvudtaget?

- Inte i sex och samlevnad sen vet jag att de pratar lite grann om livsstil i idrotten men det är ju inte direkt sex och samlevnad på samma sätt så inget ämnesövergripande.

Normundervisningen har du fyllt i heteronorm, könsroller, kulturella skillnader, jämställdhet och så har du med mononormer

- Ja det är typ det ja

Mononormer

- Ja det är något som diskuteras ofta det här, det dyker ofta upp tanken på relationsanarki, polyamori och sånt där det är funderingar som de har så då tar jag upp att det finns vissa som inte väljer att leva i det traditionella heterosexuella tvåsamheta normen utan det finns andra sätt att leva. Det kan finnas problematiska sådana där man lever, ja nu kommer vi in på kultur igen men man kan ju också tänka sig som samtycket med att leva och kommer in lite grann på otrohetstankar där också. Så det är mycket kring mononormer som finns men det läggs inte så mycket tid på det men man kan beröra mycket och det är något som eleverna tycker antingen är intressant eller är upprörande

eller inte tycker det är problematiskt alls, det kan bli mycket reaktioner från olika elever där.

Ja det är ju alltid intressant att få en fråga om något som kan väcka lite tankar.

Sexualitet och sexuell läggning går du igenom både historik och HBTQ, är det något mer i den?

- Ja alltså jag pratar om generellt sett om hbt, ja sexuell läggning, jag nämner queer-begreppet lite grann och sen nämner jag också att vissa identifierar sig på andra sätt som parasexualitet, omnisexualitet men det är inget jag går in på särskilt mycket men jag nämner att de finns. När det kommer till historisk bakgrund så är det framförallt homosexualitet och bisexualitet och heterosexuella diskussioner som på nåt sätt samlar in den, synen på onani går det också att diskuteras historiskt.

Ja sen så går jag in på fysiologi, jag vet att fysiologin kommer mer i nk2

- Ja fast jag trycker in lite grann i nk1 också när det beror sex och samlevnad för jag tycker ändå att man behöver det för oftast har de inte så mycket koll på fysiologin. Det fokusera ju inte så mycket på innehållet men jag tycker väl ändå att man ska veta hur det funkar och hur det ser ut och det ligger väl lite i att man är biologilärare i grunden men jag kör ganska mycket fysiologi, jag brukar ha iaf en dag, ett lektionspass i det

Och då går du igenom då alltså hur det ser ut och hur det fungerar?

- Ja, hur det ser ut hur det fungerar, inre anatomi, yttre anatomi. Bara det här som klitoris utseende, de har ju ingen koll på hur det faktiskt fungerar och det är väldigt olika kunskapsnivåer så jag burkar köra någon form av basnivå tycker jag att de ska ha.

Du går inte in på någon träning, kost och droger?

- Nä, alltså droger och det här har vi ju tidigare i ett moment för sig. Jag tycker att man ska inte prata om sex och droger i samma område för det är olika saker och det kan problematisera sexualiteten att sätta det tillsammans. När jag växte upp hade vi alkohol, tobak och sexualinformation i samma paket vilket inte känns som att de hör ihop. Så att jag brukar inte diskutera droger, sen kan man ju diskutera liksom t ex att ibland kommer det upp att vara berusad när man förlorar oskulden, det kan man ju diskutera. Men generellt sätt så hålls den ifrån varandra, jag tar det tidigare och pratar livsstil och hälsa allmänt

Lust kommer vi in på, kärlek, onani och pornografi. Är det mycket diskussioner runt det då eller?

- Ja precis

Är det något annat?

- Det är ju framförallt en diskussionspunkt när man knyter åsikter vad som är rätt och fel, eleverna diskuterar vad som är och man får ju då känna av klassrumsklimatet och vad man kan diskutera. Det kan nu oftast bli pinsamt men eftersom det ligger i slutet på terminen så har de iaf känt varandra ett år så det burkar gå ganska bra iaf.

Relationer, samlevnad och självkänsla och du går även in på asexualitet och det hör väl lite ihop med mononermerna vi pratat om tidigare.

- Ja det är också något som dyker upp i normer, man behöver inte vara sexuell alltid i livet. Att en del har asexuella perioder eller andra som mer eller mindre

är asexuella mer eller mindre hela livet. Det ligger olika viktigt hos olika människor, det tycker jag är intressant och viktigt att ta upp, att man problematiserar den där sexuella människan som finns som media vill visa att vi alla är alltid.

Jo det är viktigt att ta upp det också för det öppnar upp för elever att de får vara så, det kan ju finnas någon i klassen som känner igen sig.

- Ja och det gäller att visa upp att även de syns och finns i klassen. Och sen också livet, om man t ex tappar lusten liksom att kanske bara vara en tillfällig grej så att man hört det och att det är relativt normalt att kännas så.

Sexuell hälsa, preventivmedel, lagstiftning och sexuellt överförbara sjukdomar.

Lagstiftningen så går du in på den vanliga lagstiftningarna?

- Det är lite smittskyddslagstiftningen, med vad som gäller att man har rapportplikt och såna här saker. Ja men att det som gäller sexuell hälsa och lagstiftning, att det finns lagar som gäller just sexuell hälsa

Hur tänker du t ex med att gå igenom våldtäkt och såna lagstiftningar?

- Jo det kommer ju men kanske inte just i sexuell hälsa men man kan ju diskutera typ osunda sexualvanor men brukar inte lägga jättemycket tid där. Men våldtäkt och synen på vad som är en våldtäkt, jag har haft om hela våldtäktskulturen men det är mer sexuell hälsa aspekten som är. Våldtäktskultur är ju ett frågetecken. Men det diskuteras.

Jag har ju inte tagit med det i någon underrubrik men just det att säga nej

- När det kommer till normer rörande sexualitet har jag pratat om sexuellt tvång, för jag menar det är ju lite av en gråskala där när man känner sig pressad, när man ska ställa upp och när blir det någon form av sexuellt tvång och när blir det sexuell lust från bådassida. Det tycker jag är viktigt att diskutera. Men också synen på rätten till sin egen kropp, vem har rätt att ta på och lägga händerna på en kropp. Vad det är för signaler, vi har diskuterat samtyckeslag och såna saker och då går det ju också satt bolla lite med dem.

Men om vi går tillbaka till värderingsövningar, vad är det för övningar du brukar kunna göra?

- Det varierar lite från grupp till grupp ibland kan det vara ja.. de klassiska övningarna jag gör är t ex fyra hörn där man har tre påståenden och en där man inte vill ta ställning. Sen har vi den där linjen, det är som en skala man ska ställa sig på. Där kan man ju ha lite såna här enkla saker bara för att komma igång t ex jag känner någon som inte är heterosexuell och ställa sig utefter det annars kan det vara tyckesövningar som t ex jag tycker... men olika värderingsövningar där man får hålla sig till hur mycket man håller med om och inte. Ibland fungerar de väldigt bra i grupp, jag tycker att man alltid ska köra några men ibland kan det bli väldigt svårt och då kanske det är bättre med gruppdiskussioner i grupp eller smågrupper kanske.

Du varierar även där med diskussioner i helgrupp och smågrupper?

- Ja, det får man känna av. Det beror helt på vilken klass man har, hur den fungerar det får man kolla lite.

Var ligger nk1b-kursen i skolan, ettan eller trean?

- Det är i ettan, det är ju också en skillnad. Om jag jämför med naturvetenskapliga programmet som inte har naturkunskap så har de sex och samlevnad i tvåan det är då det är skrivet. Det är en annan grupp att ha dem då

i tvåan där de känt varandra i två år mot för i ettan när de känt varandra i ett år. Men det beror mer på klasskillnader än att man kan generalisera och säga att det är bättre att köra i tvåan än ettan. Kanske att det är lite bättre i tvåan men samtidigt är det ju något som de pratat om redan i åttan och tidigare i grundskolan så det är viktigt att det kommer i en period när man.. det ska ju komma i en period innan den sexuella debuten. Att ha den i trean när folk blir myndiga, det vette fasen om det känns lite sent att prata sex och samlevnad då. Då blir det mer normer.

- Jag har ju jobbat som sex och samlevnadsinformatör innan jag blev lärare så jag tycker det här är intressant

Men du jobbade som lärare innan lgy11, när det var nkA

- Ja det gjorde jag

Det måste ha blivit en ganska stor skillnad

- Ja det blev ju minner fokus på sex och samlevnad, ja la ändå ner en vecka på det redan då. Nu planerar jag in ca 10 lektioner på det så jag lägger in mer tid på sex och samlevnadsundervisningen eftersom jag har mer mandat att göra det i och med styrdokumentet men samtidigt tycker jag ju att det är ett intressant område så jag har jag ju alltid haft det med i min undervisning, jag tycker det hör dit.

Det är ju viktigt just även det med normer och sexualitet.